

LIPPA OSTROMA 1551-BEN.

Czímer Károly ezen ostromnak történetét megírta szépen a *Temesvár megvétele* című cikksorozatában,¹⁾ csakhogy — beh kár! — elolvasásánál többször föl kell sóhajtanunk a német költővel, hogy *oh! wäre das Neue auch wahr, und wäre das Wahre auch neu!* Egy-két dolog kivételével azonban nincs szándékomban a Lippa ostromának leírásában elbeszélteket, mondatról mondatra bírálgatni, hanem csak egy nálunk eddig föl nem használt spanyol szemtanú elbeszélésének világánál akarom azt revideálni. Értem Nagy Kampó testvérét, Frey Juan-t, kinek egy leveléből²⁾ már több érdekes dolgot közöltem jelen folyóirat hasábjain.

Így pl. Czímer Károly azt írja, hogy a Lippa ostromára indult keresztény hadsereg október 31-én indult el Tótváradról és Lippáig a 45 kilométernyi utat két nap alatt tette meg. Ezt azonban bajos elhinni. Forrást nem idéz, kivéven Castaldo egy levelét³⁾ a lippai táborból november 1-jén. Ha a regista közlő helyesen fordította az illető levél keltezését, úgy még mindig lehetséges az, hogy Castaldo a Centorionál⁴⁾ említett külön hadosztályal, t. i. 3000 (könnyű) magyar lovassal és 400 vértessel egy vagy két nappal hamarább indult el a vár megszemlélésére. Mert több forrás bizonyosága szerint a hadsereg zöme később ért Lippa alá. Így pl. Centorio maga is azt írja,⁵⁾ hogy Castaldo értesülvén, miszerint a beglerbég elvonult

¹⁾ *Hadtört. Közl.* 1893. és külön-nyomat.

²⁾ A *Memorial Historico Español* X. kötetében.

³⁾ *Tört. Tár* 1891.

⁴⁾ 117. l.

⁵⁾ U. o.

Temesvár alól,¹⁾ tovább folytatta útját Lippa felé november 2-án, (alli duoi di Novembre). A *Brüsszeli Okmánytár* névtelen német szemtanúja²⁾ és Aldana testvére³⁾ szerint is az ostrom november 3-án kezdődött. Ez utóbbi, mint már említettem, szemtanúja volt az ostromnak s egész határozottan azt állítja, hogy a Castaldo és a barát vezérlete alatt álló hadsereg «1551 november 3-án, a Mindenszentek ünnepe utáni kedden, reggeli 8 óra körül érkezett Lippa alá.»⁴⁾ Sűrű és hideg köd lepte el a tájékat, de a vár kikémlelésére tett szemle alkalmával csakhamar kiderült és szebbre és kellemesebbre változott az idő.

Czímer továbbá az ostrom kezdetét november 2-ére teszi, még pedig azért, mivel Castaldo november 1-jén azt írta, hogy szándékában vala a várat a következő napon megszállani. De ily esetben nem szabad elfelejtenünk azt az angol közmondást, hogy *there is many a slip, betwixt the cup and the lip*. Egy-egy szándék keresztülvitelét, egy-egy terv megvalósulását sok mindenféle akadály elnapolhatja.

Frey Juan röviden leírja Lippa várának fekvését. Szerinte a megszálló hadsereg a Lippa felé vezető úton egy magaslathoz érkezett, melynek lábainál egy alacsony fekvésű síkság terült el. Ezen állt a város és a vár, közvetlenül a Maros folyó partján, mely a város és a vár falait mossa a nyugati oldalon.⁵⁾ Az egész nap a meg-

¹⁾ Frey Juan szerint október 28-án, a többször idézendő német névtelen szerint u. a. hó 27-én.

²⁾ «Den 3. tag novembris Lippa belegert». II. 287.

³⁾ *Memorial hist.* X. 513. «Esta jornada de Lipa contaré à v. md. como persona de vista, en la qual yo me hallè.»

⁴⁾ Egy más helyen is azt írja, hogy a keresztény hadsereg hat nappal a beglerbégnék Temesvár alól való elvonulása után érkezett meg Lippa alá. Miután pedig ez utóbbi dátumot október 28-ára teszi, hat nappal később szintén november hó 3-át érti.

⁵⁾ Dr. Márki szerint pedig a Maros éjszakra folyik, s a város és vár fölött uralkodó magaslat a keleten emelkedik. A táborkar által kiadott mapán azonban a folyó harántosan az északnyugati oldalon határolja a várost. Centorio hosszabb leírást ad, melyből elég lesz még annyit fölemlíteni, hogy a váracska bent a városban állt ennek alsó végén s külön, vízzel megtöltött és a Marossal közlekedő, mély árokja volt. A bekerítő fal 720 lépés hosszú és 380 lépés széles, tehát hosszúkás alakú volt; egyik végén négyszögletes —

szálló csapatok elhelyezésével és a táborütéssel telt el, mely utóbbi számára az említett magaslat lett kiválasztva, mely a vár és város fölött uralkodott. Tehát Lippa váránál ugyanazt a hibát követték el az erődítés munkáinak tervezői, mint pl. Egernél; mindkét esetben t. i. egy a várhoz csekély lőtávolságnyra fekvő és azt túl magasló pontot védtelen állapotban hagyták, úgy, hogy az ellenség átnézhetett és belőhetett onnan a várba szabadon. A spanyol barát szerint a várban, úgy látszik, nem volt tüzéség, mert csak néhány muskétából és könnyű ágyúból (esmeriles) lőttek ki a törökök a falakon elhelyezett csekély számú vártából (garitas).¹⁾ A keresztény tábor elevált helyzete miatt azonban a tüzelés nem sok kárt tett az ostromlók soraiban. A vár egyik saroktoronyából²⁾ hébe-hóba egy falkonnyal (falconete) tüzelt az őrség, de ennek az ostrom folyamában összesen csak két szál ember esett áldozatul.

«Másnap, szerdán, november 4-én», a faltörő batteriák számára megválasztandó pontok kijelölésével valának elfoglalva a Castaldo részéről kijelölt tisztek; köztük Aldana Ferencz kapitány is, Nagy Kampó unokaöccse.³⁾ Fráter György nagyon lanyhán

t. i. két derékszöggel végződött — a másik végén tojásdad alakú. Lippának azon egyetlen régi látképe, melyet látni alkalmam volt, a British Muzeumban van egy kis rézmetszet gyűjteményben, melynek első lapját (s valószínűleg az egész gyűjteményt is) «Geo. Bouttats» metszette. A gyűjtemény második lapján I. József arcképe van. Lippa látképét, úgy látszik, képzelő tehetségének gazdag tárházából merítette a rajzoló. A vár a Maros közelében, a folyó felső részében egy az egész vidék fölött uralkodó és elszigetelten álló kősziklára van építve a várostól külön váltan és ettől jókora távolságban. Van két tornya t. i. egy a vár közepén álló hatalmas négyszögletű donjon és egy kisebb torony. A Centorio említette négy saroktorony «nemlétezésük miatt vonják magukra a szemlélő figyelmét.»

¹⁾ Tulajdonképen annyit jelent, mint «őrház», «őrhely» stb.

²⁾ Czímer több forrásra hivatkozva azt állítja, hogy «a város alsó részében volt a vár, a mely négyszögben volt építve és a sarok-bástyákon kívül négy tornya volt.» De az idézett forrásokból csak egy t. i. Centorio említ valamit; még pedig Czímerrel ellenkezőleg azt írja, hogy a vár «négyszögletű volt, minden szögletében egy-egy toronnyal» (e quadro con una torre in ciascuno angolo). A többi idézett forrás pedig nem kockáztat véleményt a kérdésben forgó pontot illetőleg.

³⁾ Apja, Aldana Bernátnak volt testvére és Gaëta várának parancsnoka. Ferenczet, nagybátyja közbenjárására, Ferdinánd király alig 6 hóval előbb

járt el az ostrom dolgában ; ki sem mozdult tábori szállásából, mely közel a várhoz volt elhelyezve. Négy könnyű tábori ágyúval mulattatta a törököket, de valamennyi vagy legalább legtöbb golyója a vár fölött röptül el ártatlanul ; mert vagy szántszándékkal rosszul voltak irányozva ágyúi, vagy pedig battériájának magas fekvése miatt lehetetlen volt ágyúcsöveit elegendő mélyre sülyeszteni. Ugyanaz nap fölszólították a török őrséget, hogy adják föl Lippát, mit azonban ezek tenni vonakodtak, mert bíztak a beglerbég szavában, ki akkor, midőn őrségül visszahagyta őket, megígérte volt nekik, hogy veszély idején a vár fölmentésére fog sietni. Castaldo a rés törésére a fal egy szögletét jelölte ki Aldana kapitány és kompániája számára a folyó felső részén, de az éjjeli kém szemle alkalmával arról győződött meg Aldana kapitány, hogy a Castaldo által számára kijelölt pont nem volt a legjobb, mert a kedvezőtlen helyviszonyok miatt nem találhatott alkalmas helyet ostromágyúi föllállítására, egy kiszökellő földtömeg miatt pedig nem törhette onnan a falat elég mélyen s a tört rés megrohanására sem voltak a legkedvezőbbek a viszonyok. Castaldo engedelmével tehát mintegy száz lépéssel lejjebb választott egy pontot a magaslat tövében a körfaltól alig 200 lépésnyire s itt három ágyút (tres cañones) és két félsugár ágyút (dos medias culebrinas) állított fel. A magaslatra vezető lejtőn mintegy félmagasságban más négy közép nagyságú ágyút helyeztek el, melyek Sforza Pallavicinire voltak bízva. Ugyanazon egyenes vonalban, de a magaslat legtetején más négy vagy öt ágyú volt, melyekre Davila Péter kapitány¹⁾ ügyelt. Mindezen ágyúk együtt tüzeltek, még pedig olyképpen, hogy a mit a falból a nehéz ágyúk összetörtek, a kisebb méretűek leromboltak.

A tüzelés «csütörtökön, november 5-én» kora hajnalban vette

nevezte ki kapitánynya. Csak 20 éves volt a fiatal ember. Frey Juan leírja nagy részletességgel termetét és arcvonásait, bajuszának színét, mely szerinte ép fakadozni kezdett és inkább vörhenyes volt, mint gesztenyeszínű. Katonái bálványozták és mindenki szerette őt. «Ha van emberi lélek, mely a halállal a testből a purgatorium elkerülésével egyenesen mennybe száll, úgy Ferenczé azok egyike volt» — írja Frey Juan.

¹⁾ Azt gyanítom, hogy ez a «Capitan» egy és ugyanaz a Czimernél említett «Abula Péter közember»-rel és «D'Avilla Péter őrmester»-rel.

kezdetét és féltizenkettőig tartott,¹⁾ a midőn a tört rés már egy lándzsányi széles volt (de una pica de largo) és kívül oly magas, mint az ember melle, belül pedig olyan, hogy az ember guggolás nélkül kényelmesen állhatott benne. A mint a törökök észrevették, hogy az ostromlók mely ponton igyekeztek rést törni, azonnal hozzáfogtak belül egy új védőmű t. i. egy rekeszték²⁾ építéséhez, a törendő rés bekerítésére. E mű oldalai földdel megtöltött és egymásra helyezett fahordókból készültek, melyeket oly módon raktak egymásra, hogy helyenkint a védelmezők számára lövéseket hagytak.

«És most» — írja Frey Juan — «olyan zűrzavar támadt, a milyenhez hasonlót a világ nem látott». Valamennyi ágyút még két- vagy háromszor elsütötték az ostromlók oly czélból, hogy a rést kibővítsék és a törökök részéről épített védművet ugyanazokkal az ágyúkkal lerombolják, mire Aldana Ferencz kapitány kompániájából, mely a rés közelében levő ostromárookban vala elhelyezve, két katona, névszerint Sebastian de San Pedro és a másik Chinchilla, behatoltak a résen a rekesztékbe és kezdték puskázni a törökökre.³⁾ Példájukat követték számosan spanyol pajtásaik közül, mit látván Aldana kapitány és tisztvársa Davila Péter kapitány, az ostromlók közé rohantak és erőszakkal igyekeztek katonáikat visszaterelni. De a spanyol vitézeket már annyira elragadta volt a harcvágy, hogy nem hederítettek többé a tisztek szavára, mit látván Aldana kapitány, pajzsával és kivont karddal maga is behatolt a rekesztékbe, hol ő és Don Antonio Encinillas,⁴⁾ egy valenciai úri ember csakhamar, a hordó-sáncz mögötti törökökkel valának élénk

¹⁾ A német névtelen is azt írja, hogy a tüzelés «den 5. tag (novembris) darnach zu morgen» kezdődött. Centorio tévesen azt állítja, hogy az ágyúzás már «alli di quattro di Novembre» kezdődött hajnalban a köd eloszlásával. 121. l. Az ágyúk számát illetőleg is téved.

²⁾ Németül «Zwinger».

³⁾ «Zwen spanisch Hagkhen schütz» — írja a névtelen német is.

⁴⁾ Vagy «Encenillas» és «Enzenillas»; Centorionál pedig «Enzineglia». Ez az a hős, kinek nevét a német névtelen «Schentznilg» és «Sencenilg»-nek rontott el. Én a *Brüsszeli Okmánytár* 2. kötetében 220. sz. a. közölt német tudósítást összehasonlítottam egy a brüsszeli országos levéltárban őrzött kéziratral s több tekintetben javítottam a Horváth Mihály közölt szöveget.

tusában elfoglalva. A pogányok nagyon vitézül viselték magukat és valóságos nyilzapporral borították el az ostromlókat. Kevés idő múlva a többi csapatok is belevegyültek a harcba kapitányaik vezetése alatt s élükön zászlótartóikkal. Az első, ki fölmászott a hordósánczra, Fernan Boto volt, Davila Péter kompániájának zászlótartója,¹⁾ «derék egy fiú»; de a török puskások sortűzzel fogadták őt, mire szegény Boto halva terült el rongyosra lőtt zászlójával. Aldana kapitány zászlótartója, Velazquez²⁾ is behatolt a résen, de négy lándzsadöfés alatt összerogyott. Zászlóját elvesztette és utóbb sebeibe belehalt. A törökök oly keményen védelmezték a rést, hogy a spanyolok végre ellankadtak a viaskodásban és meghátráltak.

Aldana kapitány, ki már egyik oldalába puszkagolyót és karján több lándzsadöfést kapott — mert a nagy sietségben nem volt ideje karvértjeit fölsatolni — midőn annyi vitéz katonáját elvéreni, a többieket pedig elcsüggedni látta, elkiáltotta magát: «Uraim, milyen gyalázat ez!? ki hallotta valaha azt, hogy spanyol katonák megfutottak volna az ellenség elől! az Úristen és a király becsületére, a mi becsületünkre! előre!» Ebben a pillanatban a törökök a hordók tetejéről egy újabb sortűzzel fogadták a spanyolokat, s egy puszkagolyó Aldanát fültövéen találta. Frey Juan szerint a kapitány erre Istennek ajánlva lelkét és még folyvást ösztönözve katonáit, összerogyott. Midőn a törökök észrevették, hogy a spanyolok meghátráltak, beugráltak a hordósánczon át a rekesztékbe s miután itt nem találkoztak semmi ellentállással, levágták Aldana, Encinillas és Boto fejét és levágták volna a többi elesett keresztény emberét is, de Julián, az Aldana kompániájának egy csapatvezetője (cabo de squadra), Albuquerque-ből, ki a rés tetején megfészkelte volt magát, lándzsájával sikeresen távol tartotta a törököket és megvédte elhullott bajtársait, míg végre a keresztények

¹⁾ Fernan Boto azonban — Centorio szerint — nem volt a kompánia zászlótartója, hanem csak «sergente», ki a zászlótartó távollétében ez alkalommal ideiglenesen azt helyettesítette. Istvánfi is azt írja, hogy «Petri Abulensis (azaz Pietro Davila) manipularis»-a volt, ki «absente cohortis signifero» vitte ez alkalommal a zászlót.

²⁾ A német írónál «Velosoneg»; «Aldanae signifer» — írja helyesen Istvánfi.

megemberelve magukat, új rohamot intéztek a rés ellen és kiverték a törököket a rekesztékből, «melyet azután Galvan¹⁾ elfoglalt.»

Más forrásokból tudjuk, hogy időközben Castaldo hallván a harczy lármát, riadót fuvatott és a kitűzött időnél hamarabb megadta a jelt az általános rohamra. Frey Juan hozzáteszi, hogy csakhamar az egész keresztény ostromsereg beleelegyedett a támadásba és egy helyen, a város egy más részében, létrákkal megmászván a falakat, sikerült a törököket egyik vártából²⁾ kiverni. Négy óráig tartó heves tusa után végre a város a keresztények hatalmába esett. Az ostromlók mindenfelől beözönlöttek a városba és irtalmatlanul kardélre hányták a pogányokat, a nélkül, hogy közülök csak egynek is kegyelmet adtak volna.

Ulama bég a mindenfelől beözönlő keresztény csapatok elől harczosainak egy részével — mintegy 1200 emberrel — a várba menekült. Tudniillik csak ennyinek sikerült oda bejutni. Azok közül pedig, a kik kiszorultak, sokan lóra kaptak s a vár melletti, a Marosra néző kapun át igyekeztek menekülni; de ott «a mi vasasaink», továbbá a német lovasság és huszárok várakoztak reájuk és gyönyörűség volt ott a viadalt szemlélni. Éppen alkonyó félben vala a nap³⁾ és a sugaraiban tündöklő vérték, török görbe kardok s más fegyverek, ritka szép látványt képeztek. A fegyverek és pánczélok összecsörrenését pedig messzire el lehetett hallani. Végre mintegy fél mértföldnyire (media legua) való hajsza és tusa után — hat vagy hét ember kivételével, kiknek sikerült megszökniök — mind egy szálíg megölték a futó pogányokat, mert egyetlen egy hadi foglyot sem ejtettünk. Maguk a törökök állítják, hogy az ostrom elején mintegy négyezeren voltak Lippában. A keresztények vesztesége volt halottakban és halálosan sebesültekben mintegy 100 spanyol és 300 magyar és német. Azonfelül tömérdek sebesült.

Czimer Károly véleményében «kétségtelen az, hogy a rést a

¹⁾ Frey Juan nem említi azt, hogy ki volt ez a vitéz s miféle nemzetbeli.

²⁾ Azaz őrhely stb. L. a «várta» szó jelentéseit a *Magyar Nyelvtörténeti Szótárban*.

³⁾ Tehát délutáni 4 óra tájban.

magyarok foglalták el és először Nádasdy tüzte ki arra a zászlót.» A két szemtanú azonban erről mit sem tud. A spanyol ember elbeszélése Czímer állításának egyenesen ellent mond. A német névtelen sem állítja azt, hogy «ist der Herr Nadasdy khomen und zum Loch geloffen», hanem csak azt, hogy ő «(ist) in aigner Person den Sturm angeloffen» azaz, hogy ő a falakat létrákkal megmászó katonák élén intézte a rohamot a város ellen. Egy más helyen pedig a német ember egyenesen azt állítja, hogy az «Vngrisch vnd Teutsch Khriegsvolck» megkísérlették a résbe hatolni «doch (sind sie) nit hinein mögen, sonnder zum anndern malen vom Loch gewichen.» *Honour to him, to whom honour is due.*¹⁾

Mint látjuk, tehát a város november 5-én,²⁾ alig félnapi ágyúzás után került az ostromlók hatalmába és azért téved Centorio és követői, midőn azt állítják, hogy az ágyúzás egész nap és éjjel folyt.³⁾

A következő két napon az ostromlók a halottak eltakarításával és a sebesültek ápolásával valának elfoglalva; mely idő leteltével megjelent Lippánál Aldana Bernát is a saját kompániájával Temesvárról, mely Lippától 5 «legua»-ra fekszik — írja Frey Juan. Ezután fölszólították Ulamán béget, hogy adja föl a várat, mit azonban ez megtagadott. A várat tehát körülzárták és ágyúzták 25 napig,⁴⁾ úgy hogy a falak legnagyobb része le lett rombolva.

¹⁾ Tinódy is azt állítja, hogy «lőn szent Imre napján (nov. 5.) veszése várasnak.» A névtelen német is úgy adja elő a dolgot, mint Frey Juan.

²⁾ Istváni pláne három napig szakadatlanul, éjjel-nappal löveti a várost. Több ízben volt már alkalmam inteni történetíróinkat ezen író komoly botlásaira. Különösen dátumai gyanúsak; így pl. a jelen esetben azt írja, hogy «jam idus Novembres (nov. 13.) effluerunt» midőn Castaldo a város falán tört rés megrohanását elhatározta.

³⁾ Verancsics sem állítja azt, hogy Nádasdy a résen hatolt volna be a városba s azért úgy látszik, csak Tinódy gondatlanságán alapszik a mende-monda.

⁴⁾ Ebben azonban téved az író, mert ha november 8-án kezdték az ágyúzást, úgy az december 3-ig tartott volna, a mi pedig tudunkkal nem igaz. Így pl. a német névtelen azt írja november 28-án, hogy a törökök már kivonultak Lippából. Czímer állítása szerint «Tinódy világosan írja, hogy Ulama december 4-én éjjel vonúlt ki Lippából (*Erdélyi Krónika* IV. 1395—1396. v. s.).» De ott csak az áll, hogy a törökök éjjel vonúltak ki «szövétnekvel, lámpásval sietének.» Aligha volt volna ezekre szükségük —

Ez alatt a barát folyvást azt sürgette, hogy Ulamán bégnek meg kell engedni a szabad elvonulást. Ő azért javasolta ezt, mert állítólag már két, a szultántól küldött török csausz várakozott reá Erdélyben s azt rebesgette a hír, hogy a beglerbég visszafordult és közeledik nagy seregével Lippa fölmentésére, kinek erejével a kimerült ostromló had nem lenne képes megmérkőzni. Az idő november második felében is rosszra fordult és a sereg sokat szenvedett a nagy hidegtől és e miatt alkalmatlan volt a további hadviselésre. Castaldo és Aldana ellenben folyvást az ostrom folytatása mellett kardoskodtak. Szerintük végre a falak már annyira meg voltak rongálva az ágyúttűztől, hogy egy általános rohammal sikerülendene a várat mindenfelől bevenni és azért avval akarták fenyegetni a törököket, hogy az egész őrséget kardélre hányatják, ha kegyelemre meg nem adják magukat. De nem sikerült nekik a makacs barátot kapacitálniok. Ezért tehát azt proponálták neki, hogy az őrséget fegyvertelenül és bagázsia nélkül engedjék kivonulni; de a barát ebbe sem egyezett bele, hanem elég «szemtelenül» azt adta a vezéreknek tudokra, hogy az ő (a barát) akarata az, hogy Ulamán bég és népe fegyveresen és podgyászostól vonuljanak ki a várból. Sok heves vita után végre úgy lett, a mint Fráter György akarta és a törökök kivonultak minden ingóságaikkal, sőt még ezer keresztény lovast is kaptak kíséretül megvédésükre.¹⁾

ha mint Czimer állítja — holdvilágos volt az éjszaka. Tinódynak pedig azért hiszem el azt, hogy sötét volt az éj, mert akkoron éppen új-hold körül járt az idő. A török naptár szerint ugyanis 1551. november 30. hétfő, 958. zilhidse 1-jének felel meg.

¹⁾ Érdekes ezen elbeszélést összehasonlítani Nádasdy Tamás vallomásával Pray-nál *Epist. Procerum* II. 405. — Centorio szerint a várat november 8-ától u. a. hó 17-éig ágyúzták, a nélkül, hogy a törököket elhatározásukban, a várat megvédeni, megingathatták volna, de november 18-án végre a pogányok késznek nyilatkoztak alkudozásba bocsátkozni. — A névtelen német szerint azonban csak november 22-én (a *Briisszeli Okmánytárban* II. 290. adott dátum sajtóhiba) «hat der Uloman Beg aus dem Schloss begehrt mit dem Mönch Sprech zu halten.» A következő 291. lapon, továbbá az utolsó előtti paragraphus nem «Ferder», hanem «Eodem» szóval kezdődik. Tehát «Eodem (azaz november 27-én) sein des Uloman Begs Commissarien wiederumb aus dem Schloss khumen.» A 290. lapon pedig a kipontozott passus így szól: «vnd haben alle Sachen wie es im Schloss steht angezaigt.»

A törökök kivonulása után Castaldo Aldana Bernátot hagyván a várban «kompániájával», fölszedette a tábort és a baráttal s a spanyol és német csapatokkal Erdélybe indult Lippa alól téli szállásra december 9-én.¹⁾ Aldanának föladata volt a csunyán megrongált falakat kijavítani és a lippaiakat, kiknek legnagyobb része még a törökök jövetelének hírére megfutott volt, visszatérésre bírni. A mi csakugyan sikerült is, mert a megfutott lakosok néhány nap folytán ismét visszajöttek a városba.

A Castaldo és a barát elutazását követő éjjelen²⁾ vagy pedig másnap³⁾ érkezett meg Ferdinand fővadászmestere «Mercader», a Calatrava-rend «comendador»-ja levéllel a királytól, melyben ez meghagyja, hogy Ulamán béget semmi szín alatt sem ereszszék szabadon. Meghagyja továbbá a király Castaldonak, hogy teljesítse azt a parancsot, melyet neki Salazarral küldött (que efectuose lo que por Salazar le avia embiado à mandar). Mint tudjuk, e parancs az volt, hogy ölje meg a barátot. De Mercader elkésve érkezett meg Lippa alá. Tehát tovább sietett és két napi útra utólérte Castaldot.

A többit már ismerjük.

KROFF LAJOS.

¹⁾ Fráter György még december 7-én ír a lippai táborból; l. e levelet Károlynál a dátum alatt. — A névtelen német is azt írja, hogy december 9-én vonult el Lippa alól a baráttal és Castalddal a sereg.

²⁾ Az *Expedicion* szerint 91. l.

³⁾ A *Memorial hist.* szerint (X. 518.), ámbár mindkét versiót ugyanaz az író írta. Rokónának, Pedro Barrantesnek egy jegyzete szerint Juan Villela, csak fivérének, Bernátnak halála után vonult vissza az alcantari zárdába.